

Õigusloomejuristide järelkasvuprogramm kui üks tulevikku

Käddi Tammiku

Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunik

Õigusloomejuristi elukutse? Kui keegi oleks kaheksa aastat tagasi minu käest küsinud, kas tahaksin õigusteaduskonda lõpetades õigusloomejuristiksa saada, oleksin ma ilma hetkegi mõtlemata vastanud: „Kindlasti mitte! Miks ma peaksin?” Ilmselt on iga noore inimese soovunelm õigusteaduskonda astudes saada advokaadiks, et olla tuleviku Harvey Specter või Jessica Pearson – keegi, kes kallis ülikonnas või kostüümis kohtu vahet jookseb ning aeg-ajalt selge häälega mõne ennekuulmatu vastulause hõikab. Ka minule tundus tollal arusaamatu, kuidas võiks keegi tahta olla riigiametnik. Kui kujutada ette riigiametnikku, kerkib tahes-tahtmata silme ette pilt keskealisest vormist väljas ja üleni hallist inimesest, kes on lihtsalt liiga laisk, et erasektoris töötada. Mäletan ühte oma esimestest tööpäevadest advokaadibüroos, kui sisseelamiskoolitusel meile, noortele alustavatele juristidele, öeldi: “Mõelge sellele, et kui teile tundub sisseelamine raske, siis mida tunnevad kõik need endised õigusloomejuristid, kes advokaadibüroos alustavad? Nemad on harjunud hoopis teistsuguse eluga.”

Pean tunnistama, et neil oli täiesti õigus. Õigusloomejuristi töö on teistsugune, see on midagi veel paremat!

Peaaegu aasta tagasi, 1. juunil 2015, alustasin oma esimest tööpäeva Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna õigusloome korralduse talituse nooremnõunikuna. Olin üks kolmest väljavalitud õigusloomejuristide järelkasvuprogrammi kasvandikust. Sellest päevast on minu elu täielikult muutunud. Nüüdseks on minust saanud Justiitsministeeriumi õiguspoliitika osakonna eraõiguse talituse nõunik. Valmimas on minu esimene eelnõu, käin peaaegu igal nädalal Riigikogu või Euroopa Liidu asjade koordinatsioonikogu ees enda kujundatud seisukohti tutvustamas ja kaitsmas ning sügisest vähemalt kaks korda kuus paar päeva töörühma koosseisus Brüsselis Euroopa Liidu Nõukogus Eesti seisukohti esindamas. Ilma õigusloomejuristide järelkasvuprogrammita ei oleks see kõik võimalik.

Programm algas nädalase õppetööga Justiitsministeeriumis, kus loengute ja seminaride formaadis valmistati meid, programmis osalejaid, ette praktiliseks tööks. Meile selgitati detailselt, milline näeb seadusloome välja süsteemina, miks tuleb järgida teatud nõudeid õigustloovate aktide kirjutamisel ning millised need nõuded on. Põhjalik ülevaade anti normitehnikast, õigusloome aluspõhimõtetest ning õigustloovate aktide mõjude hindamisest ja huvirühmade kaasamisest. Õppetöö lõppedes algas reaalne töö. Seejuures kõige meeldivam osa tööst oli see, et programmis osaleja isiklikult ei pidanud millegi pärast muretsema ega vastutama, sest igal programmis osalejal oli kogu programmi vältel mentor ning selle etapi juhendaja, mida parajasti läbiti.

Igale osalejale koostati individuaalne (arengu)programm, määrati kindlaks asutused, kus programmis osaleja stažeerima hakkas, kes olid tema juhendajad ning millised olid need potentsiaalsed teemad, millega stažeerimisperioodi jooksul tegelema pidi. Selline individuaalne lähenemine tagas, et programmis osalejad ei käiks mööda eri asutusi grupis, vaid saaksid personaalse õppe ning juhendamise. Kuigi individuaalse programmi kokkupanemisel püüti

arvestada programmis osaleja soovidega (vähemalt selles osas, kas meie soov on tegelda era-, avaliku või kriminaalõigusega), sisaldas igaühe programm läbilõiget kogu seadusloome protsessist, st stažeerimist eri ministeeriumites, Riigikantseleis, Riigikogus ning Presidendi Kantseleis. Töö algas Justiitsministeeriumis ning lõppes Justiitsministeeriumis, mis tähendas, et programmi lõppedes oli võimalus näidata omandatud oskusi ja vilumust õigusaktide kirjutamisel, sest kõik kaasati eelnõude kirjutamisse.

Õigusloomejuristide programm ei olnud pelgalt sisseelamiskoolitus tavapäraseks ametipostiks. Kirjeldaksin seda hoopis kui piletit õigusloome telgitagustesse. Võimalus isiklikult riigisekretäri briifida, ministrite salastatud nõupidamistel käia ning Brüsselis Euroopa Komisjoni alaliste ametnikega peetavatel kohtumistel osaleda olid vaid mõned programmis pakutavatest võimalustest. Selle aja jooksul juhendasid meid oma ala tipud. Ei olnud olemas arutelu, mida programmis osaleja ei näinud või millest osa ei saanud.

Kõik see viib programmi kõige suurema väärtuseni – tutvusteni. On ju selge, et ilma tutvusteta ei tee tänapäeva maailmas midagi. Programmis osalejaid ei võetud kui praktikante, kes kabineti-soojuses igavledes Riigikohtu praktika kokkuvõtteid teeksid või aastatevanuseid *Juridica* artikleid loeksid. Tegemist oli programmiga, kus iga päev pidi ennast tõestama selle sõna kõige paremas tähenduses. Lahendada sai kõige päevakajalisemaid probleeme, osaleda kõige tulisematel aruteludel ning lahendada ülesandeid, mis potentsiaalselt võisid saada programmis osalejale igapäevaseks tööks ka programmi lõppedes. Kuid seda vaid juhul, kui selleks ise piisavalt initsiatiivi üles näitasime.

Isiklikult pean kõige suuremaks programmis omandatud oskuseks oskust eristada olulist ebaolulisest, teisisõnu oskust kirjutada. Mäletan, kuidas Riigikantselei õigusloomeosakonna juhataja Margus Matt ütles, et riigi kõige paremini koostatud briif peab olema adresseeritud valitsusjuhile. Ükskõik, kas selle teemaks on seaduseelnõu, päevakajaline uudis või järgmine kätlemistseremoonia, aga kõige ülevaatlikum, selgem ja detailseim briif peab olema kirjutatud temale. Peaminister ei tohi kunagi olla olukorras, kus ajakirjanik, suurettevõtte juht või tädi Maali on mis tahes teemal paremini informeeritud kui tema ise. Juuratudengile tundub see kui kähkidegu, me oleme ju harjunud detailidesse süüvima ja kümnete lehekülgede pikkust analüüsi kirjutama. On aga üks asi, mida peaministril ei ole, see on aeg, mis tähendab, et kõik vajalik ja palju muudki tuleb mahutada 3–10 lause sisse. Kui ma varem arvasin, et see ei ole võimalik, siis selgus, et asja võti peitub oskuses eristada olulist ebaolulisest. Tuleb teada, mida sinult kui juristilt oodatakse ning kuidas seda kõike edasi anda, tehes seda selgelt ja üheselt mõistetavalt.

Kõige suuremaks kogemuseks kogu programmi juures pean aga Euroopa Komisjonis ning Euroopa Liidu Nõukogus käimist. Vaid käputäis õigusloomejuriste saab aktiivselt Euroopa Liidu Nõukogu töös osaleda, sest enamjaolt teevad seda ministeeriumite n-õ sisuinimesed. Justiitsministeerium pakub sellise võimaluse aga kõigile programmis osalejatele. Tegemist on küll pigem informatiivse külustusvisiidi kui tõsise töötegemisega, sest programmis osaleja käib koosolekutel ning töögruppides koos Justiitsministeeriumi atašee või sisunõunikuga, kuid sellegipoolest, näha sellist töövormi oma silmaga ning – veelgi enam – selles aktiivselt osaleda on väärt kogemus. Ma ei oleks kunagi suutnud ette kujutada, et neidsamu direktiive või määrusi, mida koolis õppisin, on liikmesriikide poolt läbi räägitud nii massiivse ümarlaua taga, et ühest otsast teise nägemiseks on igale delegatsioonile väike ekraan ja kaamera suunatud, mis rääkijat sõnavõtu ajal filmib ning teistele kuvab.

Programmist saadud kõige olulisem teadmine on see, kui lai on ühe õigusloomejuristi tööpõld. Kui tavajurist peab töös üksnes oma kliendile meeldima ja talle sobivaid lahendusi välja pakkuma, siis n-ö tavaline ministeeriumi reaametnikust õigusloomejurist peab iga päev paralleelselt suhtlema vähemalt nelja osapoolega: huvigrupid, valitsusasutuste ahelas kõrgemalseisvate asutuste ametnikud, Euroopa Liidu ametnikud ning – lõpuks kõige tähtsamad – poliitikud. Kui tööpäeva hommikul selgub, et Delfi esiloos on esitatud riigile süüdistusi, nagu oleks riik midagi tegemata jätnud, siis ei ole oluline, mis sinu päevaplaanis muidu oleks, sa tegeled sel päeval selles artiklis riigile etteheidetud probleemiga. Tuleb ette olukordi, kus seda tuleb teha olenemata asjaolust, kas see probleem otseselt sinu kaetava valdkonna alla kuulub. Sellest, et sa suudad tekkinud probleemi õiguslikult ära lahendada ning leiad olukorrast väljapääsu, on aga palju olulisem see, et pakutavale väljapääsule oleks alternatiivseid väljapääse ning see, et vähemalt üks neist kõikidele osapooltele sobiks. Ehk teisisõnu, oskus see õige variant maha müüa viisil, et kõik osalised oleksid rahul. Iga päev õigusloomejuristi töös on seega omamoodi proovikivi ja eneseületus.

Võin täiesti ausalt öelda, et programm on raske, kuid väga kasulik, huvitav ja ainulaadne. Selle jooksul ei õpita mitte ainult õigusloomejuristile kasulikke oskusi, vaid omandatakse mis tahes eriala juristile edasiviivaid ja vajalikke teadmisi. Pealegi, kui paljud advokaadid teavad seadusloome üksikasju või omavad tutvusi ringkondades, millest paljud isegi kuulnud pole? Võin kinnitada, et tegemist on kvaliteedimärgisega iga võimaliku juristielukutse puhul. Õigusloomejuristide järelkasvuprogramm on uks tulevikku!